

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

N. OLESEN-HUSTED

PEDER LYDERSEN

AF

HVIDBJERG HOLMGAARD

SÆRTRYK AF SAMLINGER TIL
JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

FRA HISTORISK SAMFUND FOR VIBORG OG OMEGN
TIL DETS MEDLEMMER

AARHUS STIFTSBOGTRYKKERI

1908

Peder Lydersen af Hvidbjerg Holmgaard.

Af N. Olesen-Husted.

P. Lydersen er født d. 20. November 1803 i Brøndum Sogn i Salling. Hans Forældre var Selvejergaardmand Lyder Madsen og Hustru Elisabeth Andersdatter. Lyder Madsen var i 32 Aar Sognefoged og Lægdsmand og skal have været en meget virksom og dygtig Mand. Af Ægteparrets 7 Børn, der alle fik en god og omhyggelig Opdragelse og Undervisning, udmærkede sig især Sønnen Peder Lydersen.

Han var meget godt begavet og havde som Dreng og Yngling meget stor Lærelyst. Tidlig begyndte han at samle sig Bøger, historiske og politiske, og ved stadig gennem Aarene at forøge sit Bogforraad og ved flittig Læsning samlede han sig et Kundskabsfond og en Udvikling, som var ualmindelig hos Bønderne i de Dage.

Der synes dog at have udviklet sig en Skævhed ved hans Læsning og Uddannelse. Alt for meget har han været overladt til sig selv. Kritikløs, uden Vejledning har han udviklet sig. Hvem kunde i de Tider vejlede en Bondesøn? Blandt hans Standsfæller var der ingen, med Præsterne var der tit meget lidt Forbindelse, Lærerne hævede sig i Kundskab og Udvikling næppe ret meget

over den almene Befolkning, og Skoler til videre Uddannelse for Bondens Børn fandtes ikke. Derfor kunde en Svend som P. Lydersen let gennem sin Læsning og sin Grublen løbe den Fare at blive ensidig, at blive noget af en Særling.

»Ud over de høje Fjælde« kom han aldrig. I hele sin Ungdomstid opholdt han sig i sit Hjem, sysselsat ved Landbruget og i sin Fritid levende mellem sine Bøger. Forlystelser som Dans og Kortspil har han holdt sig helt borte fra, sjældent har han været i de unges Lag og har da altid gaaet stille omkring og af de unge været anset for »en underlig en«. Men kunde han komme til at tale med nogen om historiske eller politiske Emner, da blev han livlig, da fik han Munden paa Gang.

Den 13. Februar 1831 giftede han sig med Maren Andersdatter Kirk af Hvidbjerg Holmgaard og blev ved hende Ejer af denne Gaard, som han beboede i hele sin Manddomstid. Ægteparret fik 10 Børn, 5 Sønner og 5 Døtre.

Der levedes et fromt Liv i Hjemmet. P. Lydersen var en religiøs Natur, og hans Hustru, der ikke hævdede sig ud over det almindelige, og som næppe har haft nogen videre Betydning for sin Mands Udvikling, delte hans Guds frygt. Tænkeligt er det, at de har været en Del paavirkede af »De gudelige Forsamlings Mænd«, som havde Samlingsplads hos Pastor Rasmussen i Haasum, en lille Mil fra Hvidbjerg Holmgaard; men P. Lydersens gudelige Tale, der drejer sig om Gud og Dyden, synes snarere at pege tilbage mod Rationalismen. Om nogen Paavirkning fra grundtvigsk Side kan der næppe være Tale.

Som der var noget aparte ved P. Lydersen selv, saaledes var der det over hele Livet i Hvidbjerg Holmgaard. P. Lydersen vilde være »noget for sig selv« blandt

sine Standsfæller, og hans Børn skulde opdrages til det samme. Derfor maatte de knap komme sammen med andre Børn, og i Sognets Skole kom de ikke, skønt Læreren var en meget flink og dygtig Mand. P. Lydersen havde sine egne Ideer om saa meget, ogsaa om Opdragelsen. Han vilde selv være Lærer for sine Børn, og han skulde nok, sagde han, opdrage en Flok, som der ikke blev Mage til. De fik tidlig at vide, at de ikke skulde være som andre Børn, men skulde hæve sig over dem i Kundskab, Dannelse og sædelig Opførsel. Og saa maatte de ikke tale Bondesproget, de skulde tale »for-
nemt«. P. Lydersen kunde, Fantasi- og Hjærtemenneske som han var, fortælle for dem, saa deres Øjne straaledede, men underlig og ensidig som han selv blev hans Undervisning og Opdragelse, og Børnene kom til at lide under det.

Som Landmand udmærkede han sig ikke. Dertil var han alt for forsigtig, alt for sparsommelig. Vel samlede han sig en Del Penge, men hans Gaard forfaldt. Theorier om Landbruget som om saa mange andre Ting havde han nok af, men i det praktiske Liv var han ubehjælpelig. Gode Raad og Vink havde han altid paa rede Haand, men til Handling var han sen. Han havde for meget i Munden, men for lidt i Haanden, som Folk sagde. Heller ikke i det kommunale Liv satte han sig videre Spor, skønt han sad i Sogneforstanderskabet og var Skolepatron i en Del Aar.

Naar han desuagtet blev en Mand, der blev kendt i videre Kredse og vakte en ret betydelig Opmærksomhed, ja, endnu i vore Dage kan interessere ved sit Liv og sine Meninger, da skyldes dette næsten udelukkende hans politiske Virksomhed, og hans politiske Liv er i en Del Aar saa nøje kædet sammen med hans Hjemegns, at det bliver et Stykke af Sallings politiske Historie.

Peder Lydersens Stændervirksomhed.

Den 28. Januar 1841 valgtes P. Lydersen i Gæstgiver Grønnings Lokale i Skive til Deputeret for 18. Stænderkreds for mindre Landejendomsbesiddere. Kredsen omfattede Sallings fire Herreder samt de Sogne af Hjerm og Ginding Herreder, som laa nærmest ved Skive. Han blev valgt med kun 194 af de c. 700 afgivne Stemmer. Folk var den Gang ikke øvede i at gaa til Valg. Afstemningerne gik ikke saa meget efter politiske Linjer som efter personligt Kendskab og personlige Egenskaber.

Nogen Politik synes der dog at have været i Valget. Det var lige efter Kongeskiftet. Der var Gæring i Sindene i Anledning af Spørgsmaalet om, hvorvidt den nye Konge, Kristian VIII, vilde give fri Forfatning. Den ene Adresse efter den anden blev sendt ind til Stænderne om denne Sag. Ogsaa i Salling var der Uro, men her var Meningerne om Ønskeligheden af en fri Forfatning stærkt delte, stærkere maaske end noget andet Sted i Landet.

Fra Sognene Selde, Aasted, Durup, Naurup, Sæby, Harre, Hjerk, Roslev og Thorum kom en Adresse med 121 Underskrifter, og fra Sognene Rødding, Lihme, Vejby, Lem, Ramsing og Haasum en anden med 99 Underskrifter, og begge udtalte Ønsket om Skattebevillingeret m. m., men tillige kom der — og det var en stor Mærkelighed i de Dage — en Adresse med 105 Gaardmænds Underskrifter fra Sognene Haasum, Ramsing, Vejby, Lem, Lihme og Rødding om, »at den raadgivende Provindialstænder-Institution maatte forblive uforandret, og at ingen Skattebevillingsret eller anden lovgivende Magt maatte vorde Stænderne indrømmet.«

Det særdeles velskrevne Andragende er ikke forfattet af en Bonde. Der er blandt den daværende Stænderdeputeredes, Søren H. Refsgaards, Efterladenskaber fundet

et af denne haandskrevet Eksemplar, men han er ikke Forfatteren. Snarere maa der tænkes paa en Præst som Forfatter, om ikke det er selve Biskop Ølgaard i Viborg. Tanken i Andragendet er saa lig den, der gaar gennem Biskoppens Stændertaler.

Da Søren H. Refsgaard havde endt Oplæsningen af Adressen i Stænderforsamlingen, bemærkede han bl. a., at han ikke delte de i Andragendet udtalte Anskuelser, for saa vidt de angik Skattebevillingsretten, og denne Udtalelse falder godt i Traad med tidligere Udtalelser af ham i Stændersalen. Han havde flere Gange udtalt Ønsket om, at Folkets Forsamling maatte faa større Myndighed, end Stænderne var i Besiddelse af.

Paa dette rene og klare politiske Spørgsmaal falder han for P. Lydersen den 28. Jan. 1841. Hvordan Valgdagen er forløben, ved vi ikke, men vi kan tænke os, at P. Lydersens Overlegenhed i Talekunsten har gjort Udslaget. Han har med stor Kraft og Sikkerhed »ud af sin fulde Overbevisning« talt for Stænderinstitutionen under en enevældig Konge og advaret mod Folkevælde, Pøbelvælde, og han har sejret.

Hans Opfattelse af politiske og sociale Forhold skal vi lære at kende gennem hans Stændervirksomhed.

Allerede i Stændernes andet Møde 1842 tager han Ordet. Han ønsker, at Stændertidende maa blive noget mere læst blandt Bønderne. »Vor nuværende Konge har givet Landet en Institution, der meget vil bidrage til Bondestandens Udvikling, nemlig Kommunalindretningen for Landet, og jeg kan ikke andet end anse det for højst ønskeligt, om der ved hvert Sogneforstanderskab fandtes to Frieksemplarer af Stændertidende«, siger han.

Hans Forslag gik ikke igennem, der var ikke Raad til den Udgift. En Godsejer bemærkede, at de større

Ejendomsbesiddere vilde blive forurettede ved de voksende Udgifter i den Anledning.

Men P. Lydersen bider fra sig: »Naar Godsejerne betaler højere Stænderbidrag, er dette da ikke en Følge af, at de er stærkere repræsenterede i Stænderforsamlingen?« siger han.

I det hele er han ikke bange for at sige Ting, som skurrer i Godsejer- og Embedsstandens Ører. Han føler sig som Bondestandens særlige Repræsentant, og saa snart der er Fare for, at Bonden trædes for nær, eller der er noget foreslaaet, som kan være til Fremgang for Bonden, er han straks paa Færde med et kraftigt Ord.

Han er, hvad man i vore Dage vilde kalde en rigtig Agrar.

Sin Opfattelse af Landbrugets Betydning fremsætter han en Dag i Stændersalen med følgende blomstrende Ord:

»Agerbruget er saa at sige Statens Rod, og naar Roden er udviklet i en muldrig Jord, vil den skyde frem til et pragtfuldt Træ, men naar den støder paa Hindringer, vil de saftfulde Blade og skønne Blomster ud-tørres!«

Disse og lignende Udtalelser, af hvilke vi træffer mange i hans Taler, bragte vel et Smil frem paa manges Læber og fristede mange til at gøre Nar ad denne »Komiker« i Stændersalen. Ogsaa kniber det, naar han holder sine berømte historiske Foredrag, hvori han citerer baade Fortids og Nutids Stormænd, Humanister og Filosofer uden al Tid at have den rette Forstaaelse af det, han taler om; men han selv tror usvigelig paa sin Opfattelse og har den bedste og ædleste Hensigt med sin Tale. For Svig eller Vigtighed kan han ikke beskyldes, men blot er der en hartad utrolig Mangel paa Selvkritik i hans Færd og Tale.

At nævne alle de Taler og kortere Udtalelser, han fremkommer med i Samlingerne, vilde føre for vidt — det vilde være at skrive omtrent hele Samlingernes Historie, men enkelte Ting skal nævnes.

Han taler for, at det frie og ufrie Hartkorn skal stilles lige. En Godsejer begynder at ymte om, at skal sligt gennemføres, saa maa man hellere faa en rigtig Krig mellem Godsejere og Bønder straks. Hertil siger P. Lydersen: »Skal der endelig være Krig, da er det ikke vanskeligt for Bonden at forudse, hvem der vil gaa af med Sejren; thi i Bondens Arm er det dog, at Kraften sidder!« Godsejeren trak sig noget betuttet tilbage.

Men skal Bonden vinde Sejr, da maa hans Stemme høres. Derfor slaar P. Lydersen stærkt paa, at Bondestanden skal repræsenteres stærkere i Stænderne, thi den bærer den største Part af Statens Byrder.

Den Sag, hvorved P. Lydersen særlig særpræges som Politiker, er dog Spørgsmaalet om fri Forfatning. Som alt nævnt var han en Modstander deraf, og han holder ikke sin Mening hos sig selv, selv om han ved, den er ilde hørt. Gang paa Gang taler han Enevældens Sag i Stændersalen. For ham er den Bondens Værn mod de andre Stænder. For ham som for saa mange andre Bønder i de Dage er de stærke Røster om fri Forfatning, der hørtes fra de for Bønderne temmelig fremmede Folkelag, et maskeret Forsøg paa at fravriste Bonden det Gode, han havde faaet ved Stavnsbaandets Løsning, og den politiske Stilling, han havde faaet sammen med de øvrige Stænder ved Stænderinstitutionen. Det gælder for P. Lydersen og hans Meningsfæller blandt Bønderne at værne det, som er naaet, og ikke vove sig ud i det uvisse.

Allerede kort Tid efter sin Indtrædelse i Stændersalen toner P. Lydersen rent Flag. Den 29. Oktober 1842 indbragte Oljemøller Schytte, Hørsens, Forslag til en

Petition om en fri Forfatning, og da udtalte den sallingske Deputerede:

»Jeg skal ikke gaa dybt ind paa det oplæste Andragende, . . . men naar flere Talere har yttret, at der i Folket rørte sig en Trang til en fri Forfatning, samt naar de i den Henseende har henvist til Petitioner om Skattebevillingsret, som med 4633 Underskrifter indkom til Forsamlingen i 1840, saa skylder jeg Sandheden at erklære, at hin Trang ikke er til Stede. Jeg skulde, om det behøvedes, skaffe et lige saa stort Antal Underskrifter, som det nævnte, men i modsat Retning, fra Beboerne af det 18. Valgdistrikt, som ikke ønsker nogen Forandring i Forfatningen, og som elsker de suveræne Konger som deres Velgørere, hvem de have at takke for Frihed og en lykkelig Tilværelse. Havde Bondestanden kunnet blive rejst uden af de suveræne Konger, da vilde det være sket for længe siden. Der var, saa vidt mig af Historien bekendt, i Danmark en Tid, da Selvejerbonden var lige saa fri og uafhængig som den fornemste jarlbaarne Herre, men disse naturlige Rettigheder bleve ham berøvede ved flere Omstændigheder. Pavemagtens Vælde steg mere og mere, og med den Adels. . . . Kunde Bonden være bleven rejst uden af de suveræne Konger, da vilde det vist være sket under Kristian II; men denne Bondens sande Ven formaaede dog ikke, alle Bestræbelser uagtet, at gengive den fortrykte Stand Friheden . . .«

Formanden: »En saadan historisk Udvikling . . . er ikke her paa sin Plads.«

P. Lydersen: »Jeg vilde kun vise, at Bonden skylder de suveræne Konger Taknemmelighed for alt det Gode, de har gjort ham, og at han derfor bør elske og ære dem. Jeg stemmer af min fulde Overbevisning mod en Komitel«

Oberst Brock: »Den foregaaende Taler er gaaet

tilbage til en Tid, som er forsvunden, og til Anskuelse, som ikke mere finder Genklang. Der er her ikke noget, som kan krænke Bonden, thi de konstitutionelle Former sigter til alles Bedste . . .«

Landoverretsprokurator Jespersen: »Det har gjort mig ondt at høre, at et Medlem af Bondestanden udtaler sig i en anti-konstitutionel Retning, som om Folket ikke ønskede en fri Forfatning. Jeg tror, at dette hidrører fra en Misforstaaelse, en urigtig Opfattelse af Suverænitets Forhold til Bondestanden. Det er en god Fyrste, understøttet af Tidsforholdene, ikke selve Suveræniteten, som Bondestanden skylder sin friere Stilling.«

Man kan forstaa Frihedsmændenes Forbavselse, Be-
drøvelse og Harne, da de hørte slige Ord i en Bondes
Mund. Hans Opfattelse af den enevældige Konges For-
hold til Bondefriheden var noget af en Misforstaaelse,
men man skimter gennem P. Lydersens Ord Bondens
dybe Mistro til Overklasserne i Landet — og denne Mis-
tro havde sin historiske Berettigelse.

Som P. Lydersen her har slaaet Tonen an, holder han den Stændertiden igennem.

I Samlingen 1844 underholder han igen Forsamlingen med et længere historisk Foredrag, hvori han søger at bevise, at Enevælden er den bedste Regeringsform for de smaa i Samfundet. I Begyndelsen af Samlingen 1846 yttrede han sin Glæde over, at Bevægelsen for Omstyrning af Stænderne og Indførelsen af en konstitutionel Forfatning syntes at være blidelig indslumret, og der er Stænk af Haan i hans Tale. Men længere hen i Samlingen opdagede han til sin Bestyrtelse, at Tanken aldeles ikke var død. Den 23. November foreslog Landoverretsprokurator Jespersen Indgivelse af en Adresse til Kongen om fri Forfatning. I den Anledning udtaler P. Lydersen:

»Naar Proponenten har udtalt, at enhver Fædrelandsven ønsker en fri Forfatning, da maa jeg paa det bestemteste modsige dette. Jeg har modtaget Breve fra Folk i forskellige Egne af Landet, hvori mine Medborgere udtrykker deres Tilfredshed med mine Anskuelse og navnlig med mine Bestræbelser for Bibeholdelsen af den enevældige Regeringsform, som Bonden i Almindelighed, for saa vidt han ej er forledet, vist anser for en Beskyttelse for ham selv, fordi det er naturligt, at Bonden, som ej har Adgang til højere Kundskabs-Udvikling, i en konstitutionel Stat absolut maa ligge under. En af Europas Stormænd har sagt om en Konstitution, at den var Løgnens, Bedrageriets og Bestikkelsens Regering. En saadan passer ej for den ærlige Jyde, som ønsker at gaa aabent og ærligt frem. Jeg maa derfor ytre det modsatte af Ønsket om en konstitutionel Forfatning.«

De anførte Udtalelser viser tilstrækkeligt P. Lydersens Standpunkt over for Tidens store politiske Spørgsmaal. At hans Tanker deltes af mange i Bondestanden i de Aar er utvivlsomt. Den ene Bonderepræsentant efter den anden staar op i Stændersalen og vidner derom, skønt de er Venner af fri Forfatning. At P. Lydersens Ord finder god Genklang blandt hans Vælgere i Sallingland, kan vi ikke tvivle om. Ved Valget den 10. Februar 1847 sender de ham med langt større Stemmetal end ved forrige Valg ind i Stænderforsamlingen. Havde det staaet til Sallingboerne, havde vi ikke faaet en fri Forfatning i 1848. Reaktionen havde Fremgang, og Frihedsmændene ude i Bondelandet dukkede Hovedet. Først Luftningen fra 1848 faar dem til at rejse det igen.

P. Lydersen i Aaret 1848.

I Februar 1848 drog P. Lydersen fra Sogn til Sogn i Sydsalling, samlede Gaardmændene til Møde, holdt

Foredrag for dem og bad dem underskrive en af ham selv forfattet Adresse til Kongen imod fri Forfatning.

I Adressen hedder det:

» . . . Tillad, allernaadigste Konge, at vi i dybeste Underdanighed udtaler vor Troskab, Hyldest og Lykønskning for Deres Majestæts Trone. . . . Vi grunder vort Haab for Fremtiden paa Deres Majestæt og beder Dem være vor Beskytter og Varetægt i disse kritiske Tider. . . . Vel gives der mange, som med stor Begejstring ønsker en Konstitution, ja vel endog udgiver det for hele Folkets Ønske, men det maa vi benægte. Det store Flertal ønsker ingen radikale Former, thi dertil er vi ikke modne eller nok uddannede. . . . Den største og især sindige og fornuftige Del af Befolkningen . . . frabeder sig en Konstitution . . .«

Da P. Lydersen var færdig med sin Rundrejse, var Adressen underskrevet af 300 af Sallings Gaardmænd, og den blev derpaa indsendt til Regeringen.

Den 22. Marts samledes de Stænderdeputerede i Viborg¹⁾ for at vælge »erfarne Mænd«. Desuden var en Del andre ansete Mænd strømmede til, og efter Valget blev der afholdt et Folkemøde, hvor flere af Jyllands dygtigste Frihedsforkæmpere førte Ordet. Der blev ved Mødet stillet Forslag om Indsendelse af en Adresse om fri Forfatning, og største Parten af Deltagerne i Mødet underskrev. Blandt de faa, som ikke underskrev, var P. Lydersen.

De fleste af Mødets Deltagere blev i Viborg om Natten, og da de samledes næste Morgen, var Stillingen forandret. Posten fra København havde bragt Efterretning om Kasinomødet, Folketoget og det gamle Ministeriums

¹⁾ Om dette Møde se A. Heise: Folkemødet i Viborg d. 22. og 23. Marts 1848. (Særtryk af Saml. til jydsk Hist. og Top. 3. R. V.)

Afgang. Adressen fik nu en Tilføjelse, og P. Lydersen skrev under. Han forsvarede dette, der jo saa ud som en Svigten af gamle Standpunkter, med at henvise til Slutningsordene i hans egen Adresse:

»Men vi ville med Rolighed og Tillid overlade til Deres Majestæts Visdom og Godhed at udvikle de Forhold, som kunne blive til Held og Lykke for vort elskede Fædreland.«

Kongen var gaaet med, og saa gik P. Lydersen ogsaa med, maaske greben af Øjeblikkets Stemning, sikkert med den Tanke, at han endnu var sin Fortid tro, uden Anelse om, hvor liden Del Kongen havde haft i Udviklingen af de Forhold, der forelaa, — og vel heller ikke uden Frygt for Følgerne af at gaa imod den stærke Strøm, der i Øjeblikket syntes at kunne rive alt det omkuld, der kom den i Vejen. Senere, da den stærkeste Bølgegang havde lagt sig, blev han »atter sig selv igen«.

Der er sikkert i Viborg, som da var en meget frihedsvenlig By, kastet vrede Blikke og lydt Smædeord efter de Mænd, som med nogen Modvilje underskrev Adressen, og særlig efter P. Lydersen, der var velkendt i Byen, og hvis Udtalelser fra Stændersalen var i friskt Minde, — men til noget Opløb kom det næppe. P. Lydersen fik Lov at køre bort i Fred og Ro denne Gang¹⁾.

Den 4. April holdtes der efter Kundgørelse i Viborg Stiftstidende et Møde paa Raadhuset i Skive. Flere Medlemmer af samtlige Sallings Forstanderskaber var til Stede, og Forhandlingerne drejede sig om, hvorledes Sallingboerne og Skiboniterne skulde væbne og indøve Mandskab og indsamle Fødevarer, Klæder m. m. til Brug

¹⁾ I Rugaards Levnedbeskrivelse af P. Lydersen i »Fremragende danske Bønder« er »Folkemødet« sat til 27. April. Der er her sket en Sammenblanding af to Rejser, P. Lydersen gjorde til Viborg, d. 22. Marts og d. 27. April.

i den nu udbrudte Krig, ligesom det skete i de andre Egne af Landet. Det blev vedtaget, at Sogneforstanderskaberne i Salling skulde lade udgaa et Opraab til alle vaabenføre Mænd mellem 16 og 60 Aar om at melde sig til frivillige Vaabenøvelser i deres Hjemegn, og at en Komite til at sørge for Lærere og Vaaben skulde dannes, og det oplystes, at Forstanderskaberne i Salling allerede havde i Forening indkøbt 35 Heste, som de vilde skænke til Hæren. »Forhandlingerne vidnede iøvrigt om, at der paa Egnen ikke var mindre sand Fædrelandskærlighed, end der paa andre Egne har givet sig til Kende, og at selv(!) Bondestanden ogsaa var gennemtrængt af den Følelse, at det nu gjaldt om at hævde Fædrelandets Ære og Selvstændighed, og at enhver Opofrelse maatte ydes for at naa dette Maal,« skriver Viborg Stiftstidende.

Det synes imidlertid i den følgende Maaned ikke at være gaaet saa glat med Indsendelse af Bidrag til Hæren, som Mødet d. 4. April gav Løfter om, og i den Anledning rettes der Anklager mod Sallingboerne og deres Repræsentant P. Lydersen. Anklagen kommer frem i Viborg Stiftstidende for 29. April. Sallingboerne har, til manges Forundring, endnu ikke, skønt de er velstaaende, ydet noget frivilligt Bidrag paa Fædrelandets Alter. Man har troet, Bevæggrunden dertil var smudsig Gerrighed, men er kommen efter, at Grunden er Uvilje mod den nye Regering, og at denne Uvilje bibringes dem af en enkelt Mand. Der sigtes til P. Lydersen. Bladet tilføjer, at Anklagen ikke rammer Skive By, der har ydet forholdsvis godt, men stemmer ellers i med en skarp Bebrejdelse mod de velhavende Salling Bønder og falder særlig over P. Lydersen:

»En enkelt Mand . . . har været ivrig med at udsprede saadanne Taabeligheder og Dumheder, der næsten er lige saa slemme som de, de løgnagtige Oprørere i

Holsten har betjent sig af. . . . En saadan Virksomhed er ikke langt fra Landsforræderi. — Det undrer, at Stedets Øvrighed ikke har foretaget de fornødne Skridt i den Anledning«.

Samme Dag meddeler Bladet, at P. Lydersen havde været i Viborg d. 27. April, at der fra Befolkningens Side var bleven vist ham en saadan Uvilje paa Grund af hans senere Færd, at Stedets Øvrighed havde anmodet ham om hurtigst muligt at forlade Byen, og at man nu ventede en Undersøgelse af hans Forhold og en offentlig Redegørelse derfor. I samme Nr. af Bladet kundgør P. Lydersen, at han »ved sørgelig Erfaring« er kommen til Kundskab om de onskabsfulde og usandfærdige Rygter, der er udsprede om ham, og beder Publikum opsætte sin Dom til Oplysningerne i Sagen kan retfærdiggøre ham.

Om det, som er foregaaet den 27. April og i Dagene forud, fortæller P. Lydersen saaledes¹⁾:

Den 25. April hørte han af nogle Bønder, der havde været i Skive den Dag, at Rygtet der gik, at han var tysksindet og vilde forføre Bønderne til at anerkende den provisoriske Regering i Hertugdømmerne, og at en Del Indbyggere i Skive i den Anledning havde forenet sig for at ville drage ud til hans Bopæl og arrestere ham. Hen paa Aftenen fik han fra flere Byer Advarsel om det Overfald, der truede ham, samt Løfte om Hjælp af bevæbnet Mandskab til sit Forsvar, hvis det skulde gøres nødvendigt. Han blev i den Anledning noget ængstelig, og skønt han var sig bevidst intet ulovligt at have gjort, fandt han det dog rigtigt ikke ved sin Tilstedeværelse

---

¹⁾ Salling Herreders Politiretsprotokol og Nørrejysk Stænder-tidende 1848.

at foranledige Voldsomheder og holdt sig derfor borte fra sit Hjem den største Del af Natten.

Den 26. April rejste han en Tur til Viborg — antagelig til Amsraadsvalg, som ses kundgjort i Viborg St. til 27. April — og kom paa Rejsen gennem Skive. Da Herredsfoged Willemoes, som havde mærket den op-hidsede Stemning imod ham, hørte, at han var i Byen, sendte han Bud efter ham. P. Lydersen og Herredsfogden havde en Samtale om Stillingen, og P. Lydersen fik af Herredsfogden, som ogsaa af andre af Skive Byes Borgere, Beretning om, hvad han beskyldtes for. Man gav ham Skylden for, at Sallingboerne hidtil havde vist sig lunkne til at give Bidrag til Fædrelandets Forsvar, og man bebrejdede ham, at han ved sine Ytringer til Bønderne skulde have fremhævet Enevoldsmagtens Fortrinlighed og lagt Skylden for Krigen og den deraf flydende Ulykke over paa de nye Ministre. P. Lydersen hævdede over for disse Angreb sin absolute Uskyldighed.

Sagnene, der har lejret sig om disse Dages Begivenheder, fortæller om Sammenstimlen og Tilraab som: Forræder, Tysker o. s. v., hvor P. Lydersen kom frem. Der synes at være en Del Overdrivelser deri, men een Mand har i alt Fald været svært med i Anledning af Sagen. Det er Toldbetjent Meyer. Da P. Lydersen kom til Østerport, modtog Meyer ham med det Udraab: »Hvor er den tyske Kokarde? Har De Tid at rejse bort i Stedet for at holde Forelæsninger for Bønderne? Jeg vil hellere se Dem i en Galge end her paa Vognen!«

Under P. Lydersens Ophold i Viborg den 27. April brød den gamle Misfornøjelse fra Stændertiden, der havde faaet betydelig Næring under hans Holdning ved Mødet d. 22. Marts, kraftigt igennem. Der lød Raab efter ham gennem Gaderne: »Der gaar den Prøjsler!« og han fik paa flere Maader, navnlig ved et Ordskifte med en af

sine Bekendte, den ivrige Frihedsmænd Købmand Hagemann, der end ikke mere vilde hilse ham paa Gaden, et klart Indtryk af Stemningen. Holdningen imod ham blev hen paa Eftermiddagen saa truende. at Byfoged Koefoed troede sig nødsaget til at skride ind og tage ham under sin Beskyttelse.

P. Lydersen rejste saa under Ledsagelse af en Politibetjent til Skive. Betjenten havde en Skrivelse med til Herredsfoged Willemoes med Beretning om, hvad der var sket i Viborg, og den 28. April var P. Lydersen i Forhør. Willemoes kom til det Resultat, at det omtalte Rygte mod P. Lydersen maatte anses mere fremkaldt ved Misforstaaelse end virkelig begrundet, men paa Grund af Rygtets Almindelighed fandt han dog Anledning til nærmere at undersøge Sagen.

Undersøgelserne begyndte saa ude i P. Lydersens Hjemegn, først i hans eget Sogn. Den 1. Maj blev en Politiret nedsat hos Sognefoged S. Gertsen i Hvidbjerg. Sognepræsten for Hvidbjerg-Brøndum var første Vidne og hævdede, at P. Lydersen ved flere Lejligheder og til flere navngivne Mænd havde brugt Ytringer, der sigtede til at svække Tilliden til det nye Ministerium og Kærligheden til Fædrelandet, men de to næste Vidner, Sognefogderne for Hvidbjerg og Brøndum holdt paa, at P. Lydersen havde Kærlighed til Konge og Fædreland, og de var uvidende om, at han skulde have udtalt sig, som Præsten havde fremstillet det.

Samme Dag var der Forhør hos Sognefogden i Haasum, men saavel denne som Sognefogden i Ramsing vidner som deres førnævnte Kolleger.

Den 2. Maj sættes Politiretten i Hem Præstegaard. Præsten udtaler sig i Tilslutning til sin Embedsbroder i Brøndum, medens Sognefogden vel indrømmer, at P. Lydersen ikke har været stemt for den konstitutionelle

Regeringsform, men tillige hævder, at P. Lydersens Mening for Landet og Folket er god, og at han siden den nye Regerings Indførelse har sagt, det var Folkets Pligt at lyde denne Regering. De øvrige Bønder, som afhøres, holder med Sognefogden.

Den 6. Maj begyndte Forhørene i Skive. Første Vidne var den før omtalte Toldbetjent Meyer. Ud over noget Vrøvl om en Samtale, han en Gang lige efter Kristian VIII.s Død mente at have haft med P. Lydersen om Tronfølgerspørgsmaalet, har han kun det løse Rygte om, at P. Lydersen har søgt at svække Tilliden til Regeringen og har bibragt Bønderne Ulyst til at give frivillige Gaver, at holde sig til.

De to næste Vidner, Malermester Mortensen og Skomagermester Knot, ved heller ikke noget bestemt. Den sidste giver P. Lydersen det Vidnesbyrd, at han er en skikkelig og fædrelandssindet Mayd samt en oplyst Bonde. Derimod har næste Vidne, Sognepræst Aagaard af Skive, fastere Støttepunkter for sin Anklage. P. Lydersen havde nemlig en Dag vist Aagaard et Stykke af »Den danske Bondeven«, hvori der stod, at Enevældens Indskrænkning kunde tænkes farlig, især for Bondestanden, og P. Lydersen havde sagt, at han særlig lagde Vægt derpaa ved sine Samtaler med Bønderne. Aagaard havde foreholdt P. Lydersen det farlige i hans Fremgangsmaade, men Vidnet tvivlede om, at det havde frugtet. I alt Fald havde P. Lydersen straks derpaa begyndt at kritisere Regeringens Krigsførelse.

Gaardmand Chr. Christensen Høj, Volling, forklarede, at P. Lydersen havde opholdt sig hos ham den Aften, han var rejst fra sit Hjem af Frygt for Overfald fra Skiboniterne. Vidnet havde hørt flere Bønder ytre, at P. Lydersen omtalte de nye Ministre som særdeles dygtige Folk.

Bønderne søger som Helhed at forsvare eller undskyldte P. Lydersen og giver ham et godt Skudsmaal. Kun en af dem, Gaardmand Jens Holst af Balling, stemmer lidt sammen med Præsterne. Han har haft en Samtale med ham i sit Hjem for 3 Uger siden. P. Lydersen havde da givet Regeringen Skylden for Krigens Udbrud og dadlet dens udfordrende Holdning over for Tyskland. Han havde desuden udtalt, at den konstitutionelle Regeringsform vilde være til Skade for Bønderne, da de ikke vilde blive tilstrækkeligt repræsenterede i Rigets Raad. P. Lydersen havde lovet Vidnet at afholde sig fra lignende Ytringer i Fremtiden, men Holst var ikke sikker paa, at han havde holdt sit Løfte.

En Del flere Vidner afhørtes, men der fremkom intet særligt Nyt om P. Lydersens Forhold, hvorimod der fremførtes adskillige Bidrag til Forstaaelse af det yderst spændte Forhold mellem Skive By og Sallingland i de Dage.

Den 18. Maj forhørtes P. Lydersen selv. Efter at have oplyst om Begivenhederne forud for Forhøret omtaler han de Angreb, der under dette var fremkomne imod ham. Han var sig bevidst, at han i ingen Henseender havde søgt at vække Misfornøjelse med den nye Regeringsform hos Bønderne eller Mistillid til Regeringens Foranstaltninger. Han havde tværtimod til mange ytret, at Enevælden nu ikke længer var stemmende med Tidens Fordringer, og at Valget af de nye Ministre maatte anses for særdeles heldigt.

Han havde sagt til Bønderne, at de nu ret maatte udvikle deres Evner for at kunne hævde sig under den nye Forfatning, og havde siden Krigens Begyndelse paa enhver Maade opmuntret dem til at give frivillige Bidrag til Hæren. Til yderlige Vidnesbyrd om, hvilken levende Interesse han nærede for Landets Anliggender, fremlagde han en Genpart af et Brev, han først i April Maaned

havde skrevet til Biskop Øllgaard i Viborg, og hvori han bad denne give Stiftets Præster et Vink eller en Paamin-delse om i disse krigerske Tider at anraabe Gud om hans Beskyttelse og Varetægt, naar de sluttede deres Prædikener.

Han blev opfordret til at erklære, hvorfra han antog, det omhandlede Rygte havde sin Oprindelse. Han kunde ikke bestemt angive det, men det forekom ham, at Præsterne havde den største Skyld deri. Muligt var de vrede paa ham for enkelte Ytringer mod dem, udtalte af ham i Stændersalen — men han kunde ikke henføre Rygtets Udspredelse til nogen bestemt Præst. Han benægter at have udtalt sig, som Pastor Aagaard, Gaardejer Jens Holst og Toldbetjent Meyer fortalte, og benægter tillige — som han ogsaa af et Vidne var beskyldt for — at have underskrevet Adressen den 23. Marts af Frygt for legemlig Overlast. Kun af undersaatlig Lydighed, i Tilslutning til de sidste Ord i hans egen Adresse og følgende flere andre Mænd, der havde samme Anskuelse som han, havde han underskrevet.

Han blev adspurgt, om han ikke maatte anse det for usandsynligt, at slige Rygter kunde opstaa uden mindste Grund, hvortil han erklærede, at efter hvad der i Bladene var anført om Rygter, der havde været i Omløb om ud-mærkede Mænd, hunde han ikke anse det for umuligt, at de omhandlede Rygter i saa bevægede Tider som disse kunde opstaa af intet og være blevne forstørrede af Folk, der enten i politisk eller privat Henseende var hans Modstandere.

Dermed sluttede Forhørene, og Herredsfogden indsendte Sagens Akter til Amtets Resolution. Amtet, der forud af Byfoged Koefoed var underrettet om Sagens Forhistorie i Viborg, sendte straks Akterne til Ministeriet med den

Bemærkning, at det ikke skønnede, der var noget at gøre ved den Sag, men at det dog fandt at burde gøre Ministeriet opmærksom paa den. Ministeriet sendte den 10. Juni Akterne tilbage uden i mindste Maade at udtale sig om Sagen, og Amtet returnerer dem den 12. Juni til Herredsfoged Willemoes med den Bemærkning, »at der ingen Anledning efter det ved Forhøret oplyste er be- funden for det offentlige til Foretagelse af videre i denne Sag«.

Denne Skrivelse blev tilstillet P. Lydersen til beha- gelig Underretning, og dermed var Sagen for det offent- ligen Vedkommende færdig. Viborg Stiftstidende, som havde haft en betydelig Andel i, at Sagen havde antaget saa store Dimensioner, maatte nu gøre et Tilbagetog baade med Hensyn til P. Lydersens og til Sallingboernes Forhold. I Numret for 22. Juni maa Redaktionen erkende, at den, efter at have gennemgaaet Sagens Akter, som var hen- lagte til Eftersyn i Stændernes Læseværelse, ikke havde fundet noget oplyst, som kunde skade P. Lydersen, lige- som den maatte vedgaa, at Sallingboerne nu ikke stod tilbage for andre i at yde frivillige Bidrag til Hæren.

I den korte Stændersamling fra 13.—23. Juni 1848 giver P. Lydersen en Fremstilling af Sagen, og i Viborg Stiftstidende for 26. Juni takker han Øvrigheden, der i Farens Stund sørgede for hans Livs Frelse, og haaber, at det ærede Publikum efter det nu oplyste vil være for- sikret om hans Uskyldighed. Til yderligere Bevis derfor anfører han, hvad der skete i Skive den 7. Maj ved Orla Lehmanns Besøg. Denne Mand var forud indtaget mod Sallingboerne og P. Lydersen paa Grund af Rygterne om dem. Da han kom til Byen, var Tilstrømningen saa stor, at Raadhussalen ikke nær kunde rumme de mødte, saa Orla Lehmann maatte tale, staaende paa en Brandtønde ude paa Torvet. Han angreb Sallingboerne og især P.

Lydersen. Denne bad derpaa om Ordet og holdt en Forsvarstale for sig og sine Landsmænd. Da han var færdig, rakte Statsministeren ham Haanden, udtalte sin store Tilfredshed med de Oplysninger, han havde givet og bad hans Anklagere træde frem. Ingen traadte frem, »uagtet der i den store Forsamling var flere Præster, der havde været tapre paa hans Ryg«. Derpaa udbragte P. Lydersen et Leve for Kongens folkelige Ministerium, Lehmann et for Sallingboerne, og alt synes at have været saare godt. »Den fra de viborgske Stænder bekendte Komiker«¹⁾ syntes jo at være bleven omvendt.

Een Mand tror ikke paa Idyllen. Det er den rødglødende Frihedsmænd, Redaktør Bernhard Ree. I Aalborg Avis Nr. 143 giver han P. Lydersen en særdeles varm Omgang, omtaler hans vaasede Indlæg i Viborgbladet for 26. Juni og benægter paa det bestemteste, at gode Mænd skulde kunne udtale sig fordelagtigt om ham som Politiker, selv om han ikke for sine Udtalelser har kunnet rammes af Lovens Arm. Han er endnu en utrættelig Arbejder i Absolutismens Vingaard, et blindt Redskab for det styrtede System, en Bajads for Publikum, en indbildsk Hanskvast, en Vrøvle- og Floskelmager, Servilismens sidste Forfægter, Bureaukratiets Haandlanger. Han, Sallingboernes Demagog, vil nu snakke med om Frihed, men han taler som den blinde om Farverne. Han har udspillet sin Rolle, hans Anskuelse vejer intet i Danmarks politiske Vægtskaal. Frihedens Sol vil oplyse alle Danske til Trods for alle Lydersener.

Dermed ender Indlæggene for og mod P. Lydersen, men Følgerne spores længe i en stærk Spænding mellem Skive og Sallingland. Sallingboerne gav, og med en Del Ret, Skiboniterne Skylden for de Bebrejdelser, der var

¹⁾ Orlå Lehmanns efterladte Papirer. II Bd. S. 289.

rettede mod dem og deres Repræsentant. Disse Beskyldninger skulde slaas ned, og derfor formaas Herredsfoged Willemoes til at offentliggøre i Viborg Stiftstidende, hvilke Bidrag Sognene i Salling gav til Krigens Førelse, og Bladet maatte jo indrømme, at de var særdeles anstændige. Desuden findes i Bladet for 3. Juli et meget kraftigt Udfald mod Bagvaskerne. Deres Ytringer betegnes som foragtelige, i Modstrid med Sandheden, og der gøres Forsøg paa at faa at vide, hvem de anonyme Angribere har været, uden at dette dog lykkes.

P. Lydersens senere Aar.

Med P. Lydersens Stændervirksomhed og Sagen mod ham for Landsforræderi var hans Rolle, som Ree skriver, udspillet, men vi kan dog spore hans Meninger og hans Indflydelse længere frem. Ved Valget til den grundlovgivende Rigsdag mærker man ham ikke meget. Den Del af Salling, hvortil han hørte, var ved en meningsløs Valgkredsordning bleven slaaet sammen med Viborgkredsen, og der var han paa fremmed, fjendtlig Grund. Dønningerne i Skivekredsen — hvortil nu baade Salling og Skive hørte — gik særdeles højt. Kampen stod mellem By og Land, og »Landet« sejrede, idet en ung, klog og kraftig, men stejl Bonde, Gaardejer Bertel Nørgaard af Krejberg, tog Kredsen med Glans. Det har ikke været efter P. Lydersens Hoved. Hans Ønsker gik i Retning af Amtmand Bretton i Viborg — den mest konservative af de konkurrerende Kandidater. Han fik de fleste Stemmer fra de Sogne i Salling, der var mest paavirkede af P. Lydersen, og hvorfra Adressen mod den fri Forfatning var udgaaet. P. Lydersen havde i Viborg Stiftstidende for 14. August indrykket en Meddelelse om, at han ikke vilde stille sig, trods de Anmodninger, der var rettede til ham derom. Han kunde vel heller ikke være bleven

valgt. Affæren om Foraaret havde skadet ham en Del, havde kastet et noget latterligt Skær over hans Person — ogsaa i hans Standsfællers Øjne.

P. Lydersens politiske Omvendelse, som Lehmann havde hentydet til, stod det smaat til med. Han var for gammel og rodfæstet i Enevælden til at kunne sværge den nye Tid Troskab, selv om han i et enkelt bevæget Øjeblik kunde lade sig rive med af en Stemning. At han atter er bleven sig selv, mærker vi tydeligt om Efteraaret 1849. I Viborg Stiftstidende for 27. Oktober havde Bertel Nørgaard skrevet en Artikel, hvori han udtalte sig meget demokratisk, som en ubetinget Tilhænger af almindelig Valgret. En Maanedstid efter rykker P. Lydersen mod ham, rustet med sine gamle Vaaben. Han hentyder til et Brev, han den 6. April 1849 havde skrevet til Justitsraad Ræder, Rigsdagsmand for Skanderborg Amts 1. Distrikt, og hvori han havde udtalt sin politiske Anskuelse. I Brevet udtaler han sin Smærte over, at flere Rigsdagsmænd, deriblandt Bertel Nørgaard, har optraadt som Forsvarere af almindelig Valgret, og sin Glæde over, at Ræder, David, Ørsted, Larsen m. fl. har talt kraftigt der imod. Han forsikrer, at den overvejende Del af de tænkende Landmænd frygter den almindelige Valgret baade til Rigsforsamlingen og Kommunerne, og han støtter sine Udtalelser paa Franskmandens Guizots Skræmmebilleder. Dernæst vender han sig mod Bertel Nørgaard. Denne har hævdet, at Bonden skal kæmpe sig frem ved egne Kræfter, mistroisk mod de andre Stænder. P. Lydersen holder for, at Bonden skylder de højere Stænder sin Frihed, skal være dem taknemmelig og følge dem.

Nu farer Bertel Nørgaard i Harnisk og udsender en Løbeseddel med kraftige Udfald mod P. Lydersen. Men denne mangler ikke Forsvarere. Først skal dog, inden

Avisfejden omtales nærmere, nævnes P. Lydersens Delagtelse i Valget d. 4. December 1849.

Ved Bertel Nørgaards Virksomhed derfor under Behandlingen af Valgkredsloven i den grundlovgivende Rigsdag var de Sogne af Salling, som sidste Gang hørte under Viborgkredsen, atter komne sammen med det øvrige Salling med Valgsted i Skive, saa P. Lydersen var nu blandt sine egne. Han virker da ogsaa kraftigere denne Gang end sidst. »Intelligensen« i By og paa Land, hvortil P. Lydersen, mærkværdigt nok efter den Medfart, han 1848 havde faaet af den, havde sluttet sig, havde denne Gang skaffet Bertel Nørgaard en farlig Medbejler til Kredsen, den humane, almenyndede Herredsfoged Willemoes, den Mand, der havde behandlet P. Lydersen saa lemfældig under Forræderisagen; og P. Lydersen er hans haandgangne Mand, ikke just, fordi han er en Ynder af Willemoes' ret frisindede Standpunkt, men for at bekæmpe den radikale Bertel Nørgaard. P. Lydersen møder paa Valgdagen frem som ordførende Stiller for Willemoes! Nationalliberalismens Mand skal besejre Bondevennernes ved Hjælp af Enevoldsmændenes Stemmer!

Det lykkedes ikke. Ved et meget betydeligt Sløseri fra Valgbestyrelsens Side blev Valget til Kludder, Afstemningen standsedes, men Bertel Nørgaard havde da et betydeligt Antal af Stemmer.

Om P. Lydersens Færd den 4. December hører vi i Viborg Stiftstidende. »Flere Vælgere af Bondestanden i Salling« havde angrebet Bertel Nørgaard for hans Omtale af P. Lydersen i hans før nævnte Løbeseddel og omtalt P. Lydersen som en agtet Mand med god Vilje, Selvstændighed og Uegennyttighed, hvis Raad havde megen Vægt hos Bondestanden i Salling, og som let,

hvis han stillede sig, vilde blive valgt med stor Majoritet mod Nørgaard. Saa rykker »Vælgere fra 23 Byer i Salling« frem mod denne Artikel og omtaler P. Lydersens Tale den 4. Decbr. i lidet smigrende Vendinger: Man misunder ikke Willemoes den Hjælp, han der har faaet, omtaler, at P. Lydersen har forsøgt sig med et mislykket historisk Foredrag, at han ingen Bønder vilde have i Rigsdagen, at han vilde skrække dem med, at Bertel Nørgaard havde stemt for almindelig Valgret, der kunde bringe Strømme af Blod. Han har nok glemst Købstad-Næsen fra i Fjor og kan nu dresseres til alt. Bønderne er derimod bleven klogere og lader sig ikke længer binde hans historisk-politiske Sludder paa Ærmet, men opfordrer ham til at holde sine Meninger hos sig selv og ikke rive ned paa Grundloven.

At P. Lydersen ikke var forladt af alle ses dog af, at der kom Opfordring til ham om at stille sig til Valget, der, paa Grund af det mislykkede Valg den 4. December 1849, skulde afholdes den 3. Januar 1850. Opfordringen kom først 4 Dage før Valget, P. Lydersen svarede ikke, og han stillede sig ikke. Heller ikke træder han frem som Stiller eller anbefaler for den Kandidat, Major Johannes Harbou fra Viborg, som man i sidste Øjeblik samlede sig om, da Herredsfoged Willemoes nægtede at stille sig.

Derimod er han fremme ved de to næste Valg. Da faar Bertel Nørgaard igen en farlig Modstander, Gaardejer Søren Lyby af Hem, en Mand, der før 1848 havde delt P. Lydersens Syn paa en fri Forfatning, men nu var svinget over — for saa senere, sidst i Tredserne, at svinge over i Højre. P. Lydersen er anbefalende Stiller for Søren Lyby baade ved Valget den 4. August 1852 og den 26. Februar 1853. Om hans Stillertale den 26. Februar skriver en Indsender i Viborg Stiftstidende den

3. Marts bl. a.: »P. Lydersen udtalte sig med sine sædvanlige Floskler, men det lod til, at han var i nogen Forlegenhed med nu at maatte gaa uden for sig selv og rose det Partis Virksomhed, som han før har dadlet (d. e. de Nationalliberale) og hans Tale gik mest ud paa at skrække Bønderne fra at stemme paa nogen af de 50¹⁾. Han vilde ogsaa forklare, hvad en Fællesforfatning var, men blev vist til Rette af Bertel Nørgaard, der begyndte sin Tale med at fremhæve, at det var daarligt, naar nogen vilde forklare for Folket, hvad han ikke selv kendte«.

I de følgende Aar mærker vi ham næsten ikke. Det er rimeligt og stadfæstes af den mundtlige Overlevering, at han glædede sig ved Reaktionen i Halvtrædserne, og særlig var han glad ved Ørsted, »Danmarks Ørsted«, som han kalder ham. Derimod var han meget bedrøvet over Fællesforfatningen af 2. Oktober 1855. Han mente, den var Aarsagen til Krigen 1864.

Sidste Gang, vi træffer ham til Valg, er den 14. Juni 1861. Da er hans gamle Modstander, Bertel Nørgaard, den Mand der særlig havde vendt Sallingboernes Sind fra ham og til fri Forfatning, gaaet over til Landsthinget, men han havde udset sig en Arvtager, Gaardejer Christen Jensen af Vadum. Mod ham stiller sig den utrættelige Søren Lyby, og P. Lydersen er endnu engang hans Stiller. Dog tager han ikke Ordet mere. Yngre Kræfter har indtaget hans Plads.

Den sidste politiske Udtalelse, vi har fra ham, findes i *Skiive Avis* for 8. Oktober 1864. Han skriver: »Da jeg ikke ved Navnet paa den betænksomme Bonde, som flettede en Hæderskrands til Kristian VIII.s Kiste, saa

---

1) De 50 Folkethingsmænd, som efter Folkethingsopløsningen 12. Jan. 1853 i et offentligt Opraab protesterede mod Ministeriet Bluhmes Færd.

tager jeg mig den ærbødige Frihed gennem de offentlige Blade at tilsige ham min hjærteligste Taksigelse og er vis paa, at en stor Del af mine besindige Standsfæller deler min Anskuelse. Kristian VIII var, efter mit individuelle Skøn, ikke Partifører, men Partihersker. Da jeg paa mine Medborgeres Vegne havde Audients hos ham, delte han vore Anskuelser, og hans Løfte opfyldte han kongeligt.

Fred være med hans Støv,
Guds Fred glæde hans Sjæl.«

Som P. Lydersen i sin Manddoms Arbejdstid havde været Enevældens hengivne Tjener, saaledes som den mødte Bonden gennem Stændertiden, søgte han i sin Alderdoms Dage med Troskab tilbage til Minderne om den Tid og dens store Mænd, først og fremmest Landets Fader, Kristian VIII.

Hans sidste Aar var næppe lykkelige. Den Svigersøn, som fik hans Gaard, var en daarlig Person, og P. Lydersen forlod saa — omtrent 1864 — sit Manddomshjem, opholdt sig en Tid i Otting og flyttede derfra til Hem. Den yngre Slægt brød sig ikke meget om ham, og han saa kritisk til den igen. »Det unge Danmark, det unge Danmark, det gaar galt!« kunde han udbryde, naar de unge udviklede deres Meninger om Samfundsforholdene. Han vilde gerne samtale, men altid vilde han selv føre Ordet, sjældent vilde han høre, hvad andre sagde, og derfor søgte de fleste at undgaa ham. Han blev en ensom Mand paa det sidste. Han døde den 25. Februar 1870, 66 Aar gammel.

Endnu lever Mindet om P. Lydersens mærkelige Skikkelse i hans Hjemegn. Noget af en Særling var han i sin Politik og i sit private Liv. Tit har hans høje, ranglede Skikkelse i Slængkappen vakt Opsigt, og hans mærkelige historiske Foredrag og trætsomme Samtaler

været til Morskab for hans Samtid. Men han mindes ogsaa som en i Bund og Grund ærlig og redelig Mand, der samvittighedsfuldt, »efter sin bedste Overbevisning«, røgtede sin Gerning. Løb det undertiden rundt for ham, saa han ikke forstod sig selv og sin Samtid, og bar sig kejtet og underlig ad, saa havde det sin Rod i Sider af hans Natur, som han næppe selv var Herre over.

---

r

